

УДК 37.025.7:364.043.4
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.71-74

Кононович Дар'я Олександрівна
аспірант кафедри соціальної роботи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м.Старобільськ, Україна
27dr.kononovich@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-0307-6644>

СУТНІСТЬ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕСТРУКТИВНОГО ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА УЧНІВСЬКУ МОЛОДЬ

Анотація. Розповсюдження інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності здійснює суттєвий вплив на соціалізацію та соціальну адаптацію особистості, а також створює ризики негативного впливу на психологічне благополуччя, здоров'я і навіть життя молодого покоління. Мета статті – розкрити сутність комплексної програми профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь у діяльності центрів соціальних служб. За допомогою методу аналізу наукової літератури з'ясовано зміст базових понять дослідження; для обґрунтування сутності та особливостей комплексної програми профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь використані методи систематизації та узагальнення. В статті автор розглядає стан профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища в Україні та розкриває сутність комплексної програми профілактики такого впливу на учнівську молодь у діяльності центрів соціальних служб. У роботі охарактеризовані мета та завдання профілактичної роботи, структурні компоненти програми, розкрито їх зміст.

Ключові слова: комплексна програма; деструктивний вплив; Інтернет-середовище; критичне мислення; учнівська молодь.

Вступ. Стрімке розповсюдження інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності здійснює суттєвий вплив на соціалізацію та соціальну адаптацію особистості. Проте, крім можливостей, якими наділяє особистість Інтернет у галузі пізнання, освіти та спілкування, актуальності набувають ризики негативного впливу на психологічне благополуччя, здоров'я і навіть життя.

Поряд з цим особливою актуальністю набуває профілактична діяльність серед молодого покоління, покликана уберегти від різного роду інформаційного впливу.

Завдання профілактики негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі задекларовані у Законах України «Про охорону дитинства» (2001) «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001) та Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності центрів соціальних служб» (2020) відповідно до якої, запобігання потраплянню у складні життєві обставини осіб та сімей, упровадження новітніх соціальних технологій, спрямованих на недопущення, мінімізацію чи подолання складних життєвих обставин є одним з основних завдань діяльності центрів соціальних служб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дає підставу стверджувати, що за останній час проблема впливу Інтернет-середовища на людину набуває все більшої актуальності, а особливо проблема його деструктивного впливу. Проте, спроби знайти чітке визначення поняття «деструктивний вплив» у науковій літературі не призвели до успіху.

У напрямі дослідження проблем деструктивних впливів соціальних мереж та протидії їм працює чимало вітчизняних та закордонних дослідників.

Так, С. Архіпова у своїй статті «Медіаосвіта в контексті захисту людини від деструктивних інформаційних впливів» [1] здійснила аналіз деструктивного інформаційного впливу на людину, роль медіаосвіти для захисту від нього. Проте, саме визначення поняття «деструктивний вплив» у статті відсутнє.

Ця сама проблема зустрічається і у праці І. Кахно «Деструктивний вплив засобів масової інформації на стан психічного здоров'я сучасної молоді» [2],

яка приділила увагу особливостям деструктивного впливу інформаційних засобів на стан психічного здоров'я сучасної молоді та емоційно-почуттєву сферу особистості дитини.

У статті В. Остроухова деструктивний вплив ототожнений з інформаційно-психологічним впливом, під яким автор розуміє «вплив на свідомість особи і населення з метою внесення змін у їх поведінку та (або) світогляд» [6, с.4].

У попередніх наших роботах [3; 4] вже досліджено сучасний стан профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища та обґрунтована технологія протидії маніпуляціям засобами критичного мислення.

Незважаючи на досить великий обсяг літератури, повноту і системність досліджень впливу засобів масової інформації на особистість, цю тему ніяк не можна вважати вичерпаною у практичному аспекті.

Мета статті – розкрити сутність комплексної програми профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь у діяльності центрів соціальних служб. **Методи дослідження:** аналіз наукової літератури для з'ясування змісту базових понять дослідження; систематизація та узагальнення для обґрунтування сутності та особливостей комплексної програми профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до розгляду основної частини зупинимось на кількох аспектах розуміння самого поняття «профілактика деструктивного впливу» у межах нашого дослідження:

1) з точки зору технологій соціально-педагогічної діяльності – це сукупність державних, громадських, соціально-медичних та організаційно-виховних заходів, спрямованих на попередження, усунення або нейтралізацію основних причин та умов, викликаючих різного роду соціальні відхилення негативного характеру та інші соціально небезпечні та шкідливі відхилення в поведінці. Її метою є створення передумов для формування законослухняної, високоморальної поведінки [5, с.261];

2) профілактика деструктивного впливу у вузь-

кому значенні – це процес організації та здійснення комплексу профілактичних заходів серед учнівської молоді, спрямованих на запобігання в них деструктивної поведінки;

3) профілактика деструктивного впливу у широкому значенні – це комплексний вплив на умови життєдіяльності особистості, спрямований на створення безпечного інформаційного середовища, розвиток навичок протидії негативному впливу.

Аналіз сучасного стану соціальної роботи з запобігання деструктивному впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь засвідчив однобічність розгляду означеної проблеми.

Загальна тенденція діяльності освітніх установ країни з розвитку критичного мислення пов'язана лише з підвищенням медіаграмотності педагогічних працівників та учнів.

Здійснений аналіз проведеного нами опитування 87 фахівців із соціальної роботи центрів соціальних служб Донецької та Луганської областей дозволив зробити наступні висновки:

- проблема деструктивного впливу та проявів деструктивної поведінки є актуальною у мережі центрів соціальних служб;
- профілактичні заходи здійснюються фахівцями несистематично, із використанням обмеженої кількості форм та методів;
- профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь має містити сукупність групових та індивідуальних форм роботи, інтерактивних форм і методів.

Отримані результати зумовили необхідність розробки комплексної програми профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь у діяльності центрів соціальних служб.

У рамках дисертаційного дослідження «Профілактика деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь у діяльності центрів со-

ціальних служб» розроблена комплексна програма профілактики такого впливу (далі – Програма).

Мета Програми – формування знань, умінь і навичок, спрямованих на ефективне розпізнавання і протидію деструктивному впливу Інтернет-середовища.

Завдання:

- підвищення загальної інформованості про деструктивний вплив Інтернет-середовища, маніпуляції, маніпуляторів і засоби протидії їм;
- усвідомлення своїх сильних і слабких сторін при взаємодії з маніпуляторами;
- розвиток критичного мислення.

Перспективна мета: сформованість високого рівня критичного мислення, яка дозволить протидіяти деструктивному впливу Інтернет-середовища та різного роду маніпуляціям; розвинуті вміння конструктивної взаємодії з оточуючими, стійкість до життєвих труднощів і проблем, уміння приймати виважені рішення.

В основу програми покладені принципи проблемного, проектного та інтерактивного навчання.

Цільова аудиторія: учнівська молодь віком від 16 до 25 років.

Програма складається з двох частин: основної та варіативної.

Основна частина Програми включає в себе діагностичний, мотиваційний та тренінговий блоки.

Варіативна частина передбачає проведення додаткових заходів, спрямованих на закріплення отриманих знань за результатами прослуханого тренінгового блоку та (за необхідністю втручання після реалізації діагностичного блоку) вирішення виявлених проблем, у тому числі, з залученням сімейного оточення молодої людини.

Схематично запропонована нами Програма зображена на рис. 1:

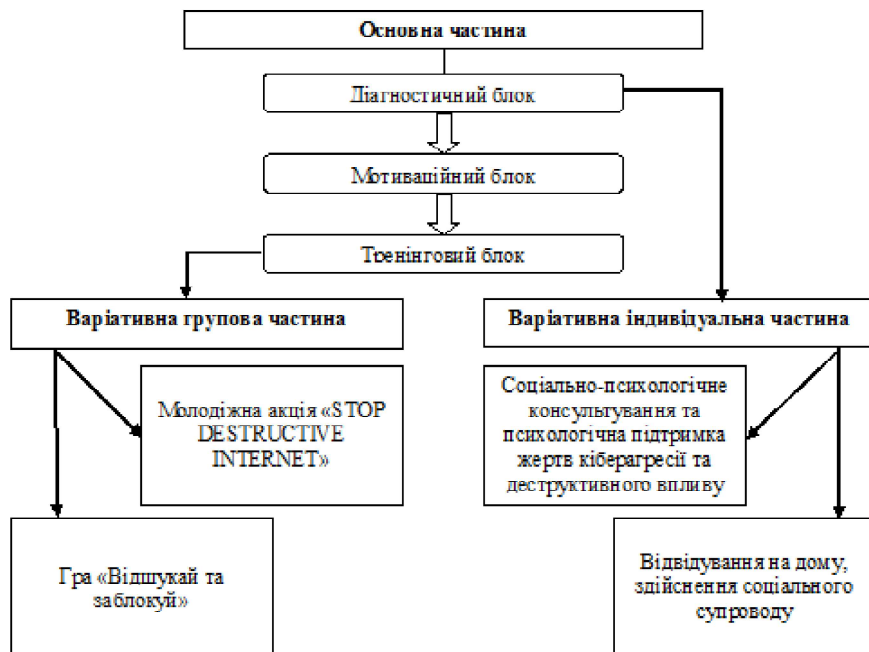

Рис. 1. Комплексна програма профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь у діяльності центрів соціальних служб

Діагностичний блок передбачає дослідження соціально-психологічних факторів сприйнятливості молоді до деструктивного впливу, виявлення групи ризику серед молоді, потенційно схильної до Інтер-

нет-впливу. Це завдання можливо вирішити за допомогою анкетування, бесід та спостереження.

Тренінговий блок Програми складається із шести тем, які викладаються у наступній послідовності:

Тема 1. Вступ до Програми. Знайомство. Напрясування правил роботи групи.

Тема 2. Інтернет: За та Проти.

Завдання цього заняття: усвідомлення наявності в Інтернеті широкого спектра можливостей щодо пошуку різного роду корисної інформації; усвідомлення наявності в Інтернеті негативної, шкідливої і небезпечної інформації; усвідомлення того, що інформацію в Інтернеті не можна оцінювати однозначно негативно або позитивно, і тому важливо навчитися розбиратися в якості інформації і вміти оцінювати її користь і шкоду; познайомити учасників з можливостями впливу на контент в мережі і конкретними інструментами даного впливу.

Тема 3. Види деструктивного впливу в мережі.

Завдання цього заняття: знайомство з проблемою деструктивного впливу в соціальних мережах; вироблення способів подолання негативного впливу Інтернет-середовища.

Тема 4. Маніпуляція – розпізнаємо та протидіємо!

Завдання цього заняття: підвищення загальної інформованості про маніпуляції, маніпуляторів; усвідомлення своїх сильних і слабких сторін при взаємодії з маніпуляторами; розвиток умінь і формування навичок протидії маніпуляторам.

Тема 5. Мислимо критично – діємо практично.

Завдання цього заняття: підвищення загальної інформованості про деструктивний вплив; оволодіння навичками оцінки достовірності інформації, використання контраргументації і побудови спростування.

Тема 6. Підведення підсумків участі у Програмі.

Запропоновані теми Програми також включають питання, спрямовані на розвиток особистості,

мотивування до активного включення в процес планування подальшого життя, надання можливості оволодіння навичками протидії деструктивному впливу, критичного мислення.

Висновок. Таким чином, виходячи із реалій сьогодення, з метою формування в учнівської молоді знань, умінь і навичок, спрямованих на ефективне розпізнавання і протидію деструктивному впливу Інтернет-середовища розроблена комплексна програма профілактики деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь у діяльності центрів соціальних служб.

Основна частина Програми включає в себе діагностичний, мотиваційний та тренінговий блоки. Варіативна частина передбачає проведення додаткових заходів, спрямованих на закріплення отриманих знань та (за необхідністю втручання) вирішення виявлених проблем, у тому числі, з залученням сімейного оточення молоді людини.

Звичайно, діяльність фахівців центрів соціальних служб за розробленою програмою не може слугувати єдиним засобом вирішення проблеми деструктивного впливу Інтернет-середовища на учнівську молодь. Ефективність профілактичної роботи можливо досягти лише спільними кваліфікованими діями всіх суб'єктів соціальної роботи.

Слід зазначити, що успіх реалізації Програми значною мірою залежить від професійної компетентності фахівців із соціальної роботи, рівня їх підготовленості, врахування ними потреб і запитів клієнтів, застосування в роботі інтерактивних методів і творчих підходів. Тому подальших наукових досліджень потребує розробка програм підвищення кваліфікації самих фахівців, їх підготовка до здійснення профілактичної роботи у нових інформаційних реаліях.

Список використаної літератури

1. Архипова С.О. Медіаосвіта в контексті захисту людини від деструктивних інформаційних впливів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2012. № 2. С.11–17.
2. Кажно І. Деструктивний вплив засобів масової інформації на стан психічного здоров'я сучасної молоді. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія.* 2015. Вип. 20 (2). С. 9–15.
3. Кононович Д.О. Критеріальна база дослідження сформованості критичного мислення. *Modern scientific researches.* 2021. № 15. С. 65–69. <https://doi.org/10.30889/2523-4692.2021-15-02-012>
4. Кононович Д.О. Технологія соціальної роботи з формування критичного мислення учнівської молоді як засіб запобігання медіа-маніпуляціям. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки.* 2019. № 1 (324). Ч. 1. С. 24–29.
5. Овчарова Р.В. Справочная книга социального педагога. Москва: Сфера, 2002. 480 с.
6. Остроухов В.В. Основні загрози особистісній безпеці від деструктивних інформаційних впливів (вплив на людину деяких фізичних факторів інформаційного середовища). *Сучасний захист інформації.* 2010. № 3. С.4–12.

References

1. Arkhypova, Ye.O. (2012) Mediaosvita v konteksti zakhystu liudyny vid destruktivnykh informatsiynykh vplyviv [Media education in the context of human protection from destructive information influences]. *Visnyk of National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute». Series: Philosophy. Psychology. Pedagogics,* 2, 11–17. [in Ukrainian].
2. Kakhno, I. (2015) Destruktyvnyi vplyv zasobiv masovoi informatsii na stan psykhichnoho zdorovia suchasnoi molodi [The destructive impact of the media on the mental health of today's youth]. *Zbirnyk naukovykh prats: filosofii, sotsiologhiia, psykholohiia,* 20 (2), 9–15. [in Ukrainian].
3. Kononovych, D.O. (2021) Kryterialna baza doslidzhennia sformovanosti krytychnoho myslennia [Criteria base for researching the formation of critical thinking]. *Modern scientific researches,* 15, 65–69. [in Ukrainian].
4. Kononovych, D.O. (2019) Tekhnolohiia sotsialnoi roboty z formuvannia krytychnoho myslennia uchnivskoi molodi yak zasib zapobihannia media-manipuliatsiam [Technology of social work on the formation of critical thinking of students as a means of preventing media manipulation]. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Series: pedagogical sciences,* 1 (324), 24–29. [in Ukrainian].
5. Ovcharova, R.V. (2002) *Spravochnaya kniga social'nogo pedagoga* [Reference book of a social pedagogue]. Sfera. [in Russian].
6. Ostroukhov, V.V. (2010) Osnovni zahrozy osobystisnii bezpetsi vid destruktivnykh informatsiynykh vplyviv (vplyv na liudynu deiaknykh fizychnykh faktoriv informatsiynoho seredovyscha) [The main threats to personal security from destructive information influences (human impact of some physical factors of the information environment)]. *Suchasnyi zakhyst informatsii,* 3, 4–12. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2021 р.

Стаття прийнята до друку 05.10.2021 р.

Kononovych Daria
PhD (in Social Work) Student
Luhansk Taras Shevchenko National University, Starobilsk, Ukraine

**THE ESSENCE OF THE COMPLEX PROGRAM FOR THE PREVENTION OF DESTRUCTIVE
INFLUENCE OF THE INTERNET ENVIRONMENT ON THE STUDENT YOUTH**

Abstract. The spread of information technology in all spheres of life has a significant impact on the socialization and social adaptation of an individual. It also creates risks of negative impact on the psychological well-being, health and even life of the younger generation. The modern information age raises the problem of the formation of students ability to self-education, their competence work with different types of information and critical thinking skills. The purpose of the article is to reveal the essence of the program for the prevention of destructive influence of the Internet environment on the student youth in the activities of social service centers. Using the method of analysis of the scientific literature, the content of the basic concepts of research is clarified. To substantiate the essence and features of prevention programs of destructive influence of the Internet environment on the student youth we used methods of systematization and generalization. In the article the author considers the state of prevention of destructive influence of the Internet environment in Ukraine and reveals the essence of the complex program for the prevention of such influence on student youth in the activity of the centers of social services. The author analyzes the current state of preventive activities; defines the concept of «prevention of destructive influence». The paper describes the purpose and objectives of preventive work, the structural components of the program, reveals their content. The program is aimed at personal development, motivation for active involvement in the process of planning further life, providing opportunities to master the skills of counteracting destructive influence, critical thinking.

Key words: programs for the prevention; destructive influence; Internet environment; critical thinking; student youth.